

Ville Kaitila, ETLA

20.2.2025

Lausunto eduskunnan valtiovarainvaliokunnan hallinto- ja turvallisuusjaostolle asiasta

VNS 9/2024 vp Valtioneuvoston puolustusselonteko

Teemasta ”Varusmiespalveluksen kustannukset”

Kiitän mahdollisuudesta antaa lausunto varuspalveluksen kustannuksista. Lausuntoni tukeutuu Etlan raporttiin Kaitila ja Määttänen (2021). Raportissa ei tarkasteltu varuspalveluksen niitä kustannuksia, kuten päivärahoja, jotka ovat nähtävissä valtion budjettitaloudessa. Sen sijaan tarkastelimme vaihtoehtoiskustannuksen (engl. *opportunity cost*) käsitettä ja teimme arvion varuspalvelukseen vuosittain käytetyn ajan (vaihtoehtois)kustannuksesta työmarkkinoiden näkökulmasta.

Laskelma

Laskelmassa on mitattu staattisesti, että se aika, jonka varusmiehet ja -naiset sekä siviilipalvelusmiehet ovat palveluksessa kalenterivuoden aikana vastaa työvoiman tarjonnan näkökulmasta noin 0,4 prosenttia suhteessa bruttokansantuotteeseen.¹ Asevelvolliset (ja Puolustusvoimat) tuottavat yhteiskunnalle julkishyödykkeenä maanpuolustuspalveluja.

Mittarina on miesten keskimääräinen bruttopalkkataso (ml. työnantajien sosiaaliturvamaksut) ja oletus täyso-työllisyydestä. Laskelmaan on valittu miesten palkkataso, koska suurin osa varuspalveluksen suorittajista on miehiä. Palkkataso on kaikkien työllisten keskimääräinen palkka, eli korkeampi kuin työuraansa aloitteleva nuori keskimäärin ansaitsee, koska palveluksen voidaan ajatella vaikuttavan koko työuraan.

Laskelma on tehty vuoden 2017 luvuilla. Vuonna 2023 asepalveluksen suorittaneita oli kuusi prosenttia vähemmän kuin tällöin. Ikäluokkien huomattava pieneneminen näkyy näissä luvuissa 2030-luvulla. Toisaalta se näkyy ajan myötä myös bruttokansantuotteessa.

Vaihtoehtoiskustannuksen käsite

Vaihtoehtoiskustannus on taloustieteessä käyttökelpoinen termi, joskin hieman abstrakti. Yleisesti ottaen johonkin valintaan liittyvä vaihtoehtoiskustannus on se, mistä toimija joutuu luopumaan tehdessään kyseisen valinnan. Vaikka valittaisiin vaihtoehtoista paras, sillä on silti vaihtoehtoiskustannus, eli paras vaihtoehto

¹ Tämä lukema on linjassa mm. Kiurun ja Riipisen (2007) tulosten kanssa.

niistä, joita ei valittu. Paras vaihtoehto on yksilökohtainen ja riippuu kunkin preferensseistä. Vaihtoehtoiskustannus ei voi olla negatiivinen.

Varuspalvelusta suorittavilla on vähemmän aikaa käytettävissä johonkin muuhun toimintaan, kuten työntekoon, opiskeluun tai vapaa-aikaan. Tämän vaihtoehtoisen toiminnan arvo on asepalveluksen vaihtoehtoiskustannus. Koska asevelvollisille ei makseta yleistä palkkatasoa vastaavaa korvausta, asepalvelukseen käytetyn ajan arvo ei näy julkisen sektorin budjettimenoissa (eikä bkt:ssä) täysimääräisesti. Siten voidaan sanoa, että vaihtoehtoiskustannus ylittää taloudellisesti päivärahan arvon. Toisaalta voi olla, että asepalvelus on yksilölle se paras vaihtoehto, esimerkiksi jos aikoo hakeutua sotilasuralle.

Edellä esitetyssä laskelmassa on tehty oletus, että varuspalvelusaika käytettäisiin keskimääräisen työuran pitenemiseen. Tämä on kohtuullinen oletus, mutta päätös olisi jokaisen henkilökohtainen. Varuspalvelus kuitenkin tyypillisesti lykkää jatko-opintojen ja työuran aloittamista. Jos sillä ei ole vaikutusta eläkkeelle jäämisikään, työura lyhenee. On toisaalta mahdollista, että osa menetetystä työajasta kompensoidaan jäämällä eläkkeelle myöhemmin kuin muuten tehtäisiin. Lisäksi varuspalvelus voi lisätä ”luppoaikaa” sen suorittamisen ympärillä — toisaalta ikäluokka ei kokonaisuudessaan myöskään ole kaikilla ajanhetkillä täystyöllistynyt.

Muita tekijöitä, jotka jäävät tässä laskelman ulkopuolelle, ovat mm. erilaisen fyysisen, henkisen ja ammatillisen kokemuksen karttuminen asepalvelusaikana, sekä verkostoituminen (ks. jälkimmäisestä Einiö, 2019). Erityisesti henkiset kokemukset voivat olla niin positiivisia kuin negatiivisiaakin. Näiden arvoa on vaikea mitata, mutta ne vaikuttavat vaihtoehtoiskustannukseen. Varuspalvelusta suorittavat saavat myös täyden ylöspidon, mutta toisaalta vapaa-ajan määrä on rajallisempi kuin, jos he olisivat tällöin työelämässä. Varuspalveluksen suorittamisen vaikutuksista muun muassa myöhempään kouluttautumiseen ja tulotasoon on tutkimuskirjallisuudessa eri suuntaisia tuloksia. Näihin ja muihin tuloksiin on viitattu tarkemmin tutkimuksessa Kaitila ja Määttänen (2021).

Lähteet

Einiö, E. (2019): ”Mixing the Rich and Poor: The Impact of Peers on Education and Earnings”, VATT Working Papers 128. <https://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/173604/wp128.pdf>

Kaitila, V., ja N. Määttänen (2021): ”Asevelvollisuuden kustannukset”, Etlä Raportit 111. 26.04.2021. <https://www.etla.fi/julkaisut/asevelvollisuuden-kustannukset/>

Kiuru, P., ja T. Riipinen (2007): ”Asevelvollisuusjärjestelmän yhteiskunnallisen vaikuttavuuden arviointi kansantalouden näkökulmasta”, julkaisussa Asevelvollisuusjärjestelmän yhteiskunnallisia vaikutuksia, Puolustusministeriö.